

nejlepší škola
je inkluzivní

seznamte se

LIGA LIDSKÝCH PRÁV

bliže spravedlnosti!

společné vzdělávání všech dětí neboli inkluze

co je to?

Inkluze je takový systém vzdělávání, který umožňuje všem dětem navštěvovat běžné základní školy. Učitelé v inkluzivních školách přistupují ke každému žákovi individuálně jako k mimořádné osobnosti. Na individuálním přístupu k dětem je postavena nejen výuka, ale i celá organizace školy. Každé dítě má svůj vzdělávací plán, který se přizpůsobuje jeho schopnostem, talentům i handicapům. Velice důležitou roli v systému inkluzivního vzdělávání mají také rodiče, kteří se do života školy zapojují více, než je u nás zatím běžné.

Výuka v inkluzivních školách se soustřeďuje zejména na to, aby každé dítě plně využilo svůj potenciál a zároveň se naučilo komunikovat a spolupracovat s ostatními. Odlišnost dětí je zde vnímána jako příležitost k rozvíjení respektu k sobě i ostatním, rozvíjení schopnosti empatie, tolerance, ohleduplnosti a zodpovědnosti.

Inkluze navíc není žádná novinka. V zemích, jako je Finsko či Velká Británie, je to běžný vzdělávací systém, jehož funkčnost je ověřena dlouholetou praxí.

společné vzdělávání všech dětí neboli inkluze

proč?

Všechny děti mají právo na kvalitní vzdělání. Ať se jedná o děti zdravé s dobrým sociálním zázemím, nebo o děti znevýhodněné, stát musí všem poskytnout rovnocenné vzdělání, které každému žákovi umožní maximálně rozvinout své schopnosti a pomůže mu najít co nejlepší uplatnění ve společnosti. Toto právo je zakotveno například v Listině základních práv a svobod, v Úmluvě o právech dítěte, Úmluvě o právech lidí s postižením, ve Školském zákoně a Antidiskriminačním zákoně.

Rozdělovat děti do běžných a speciálních tříd na základě odlišnosti či znevýhodnění je nejen protiprávní a neetické, ale zároveň krátkozraké. Provázanost světa a jeho nejrůznějších kultur spolu s novými informačními technologiemi vedou nevyhnutelně i k změnám v systému vzdělávání. Mnohé výzkumy ukazují, že je třeba opustit klasické metody ve vzdělávání a věnovat se novým trendům.

Rozmanité složení třídních kolektivů v inkluzivních třídách nutí učitele zamýšlet se a vytvářet pro práci s dětmi nové postupy. Individualizovaná práce, projektová výuka, vrstevnické vyučování, učení se na příbězích, e-learning a mnoho dalších metod přispívá k širokému rozvoji komunikativnosti dětí, k lepšímu vnímání odlišnosti, k rozvoji samostatné i týmové práce a v neposlední řadě k citlivějšímu vnímání i chování.

společné vzdělávání všech dětí neboli inkluze

jak si to mám představit?

Podívat se, jak inkluze v praxi vypadá, můžete i na několika školách v České republice. Jednu z inkluzivních tříd popisují následující řádky.

Kolektiv třídy tvoří celkem 17 žáků. Kromě předností a nedostatků, které se musí zohledňovat, umí učitelé i asistenti pojmenovat také mnoho maličností, jež tvoří svébytnou osobnost každého dítěte. Třidu navštěvuje většina, laicky řečeno, „normálních“ dětí, odborně je nazýváme děti intaktní. V té samé třídě však nalezneme i děti „odlišné“, např. s mentálním postižením, děti ze sociálně slabého a nepodnětného prostředí, děti s poruchami učení, dítě s diagnostikovaným nadáním a aspergerovým syndromem. Děti spolu tráví čas v lavicích již od první třídy a jinakost některých spolužáků nepovažují za nic zvláštního nebo rušivého. V tomto školním systému našli svá pozitiva i rodiče, kteří školu podporují. Na chodu školy se podílí celý pedagogický tým, v rámci třídy pak učitelka spolupracuje především se svou asistentkou. Plánují a realizují každou hodinu tak, aby se zapojilo každé dítě ve třídě. Hodina se většinou rozděluje na několik částí, kdy hromadnou výuku pro všechny střídají například skupinové práce nebo samostatné úkoly, které jsou šité na míru každému žákovi.

1. Respektujeme se.
2. Odpouštíme si.
3. Udržíme pořádek.
4. Dodržíme pravidla bezpečnosti.
5. Mluvíme slušně.
6. Vyjadřujeme své pocity.

společné vzdělávání všech dětí neboli inkluze

výhody a možné problémy

Zdravé dítě s dobrým sociálním zázemím

Výhody

- Rozmanitost třídy poskytuje dítěti skutečný obraz společnosti, ve které bude žít a pracovat, a tím jej lépe připravuje na budoucnost.
- Individuální přístup učitele může dítěti pomoci objevit v sobě netušené schopnosti.
- Dítě se učí přirozeně vnímat a reagovat na odlišnosti či změny.
- V heterogenním kolektivu dítě lépe rozvíjí sociální a občanské cítění, umění komunikace nebo schopnost řešit problémy.

Možné problémy

- Nesouhlasí-li některý z rodičů s inkluzivními principy, například se před dítětem negativně vyjadřuje o odlišných spolužácích, může být dítě zbytečně zmateno, protože samo vnímá odlišnost jako samozřejmou součást.

Mylné předpoklady

Ten „jiný“ spolužák bude asi divný! Nebudu se s ním umět bavit! Budu na něj hloupě zírat!

Vysvětlení

Chodí-li spolu děti do třídy už od raného věku, většinou je něco takového ani nenapadne, rozdíl mezi sebou berou jako něco přirozeného. Tento problém trápí většinou žáky z vyšších tříd, a to v případech, kdy je třeba mezi ně začlenit dítě s postižením. Taková situace pak vyžaduje pečlivou přípravu prostředí i samotných žáků. Je tedy lepší, zvykají-li se děti na sebe už od raného věku.

společné vzdělávání všech dětí neboli inkluze

výhody a možné problémy

Dítě s postižením či znevýhodněním

Výhody

- Dostává příležitost najít si kamarády v běžném kolektivu, jeho sociální prostředí není omezeno jen na děti se znevýhodněním, jako je tomu ve speciálních školách.
- Individuální přístup učitele může dítěti pomoci objevit v sobě netušené schopnosti.
- Získává pocit, že je součástí společnosti, což posílí jeho sebejistotu.
- Rozmanitost třídy poskytuje dítěti skutečný obraz společnosti, ve které bude žít a pracovat, a tím jej lépe připravuje na budoucnost.

Možné problémy

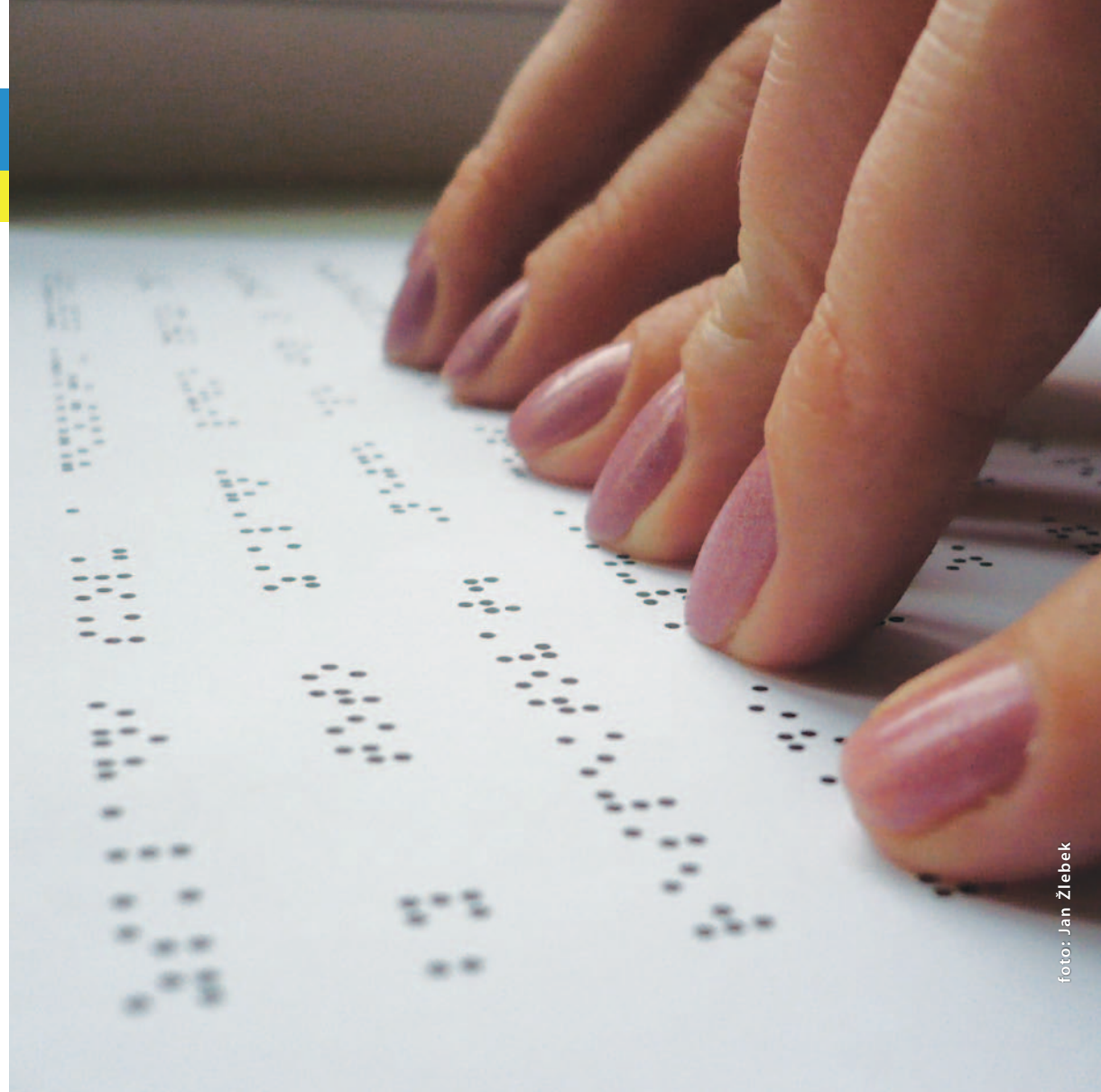
- Děti s postižením jsou většinou zvyklé na zvláštní zacházení, což může vést k jejich závislosti na ostatních. Inkluzivní škola učí děti maximálně využívat svých vlastních schopností, což děti zpočátku mohou vnímat negativně jako ztrátu pozornosti.

Mylné předpoklady

Nebudu to zvládat s ostatními! Ostatní mě nebudou brát! Ostatní se mi budou smát!

Vysvětlení

Stejně jako předsudky „normálních“ dětí lze i tyto odbourat začleněním dítěte do běžného kolektivu už v raném dětství. Přichází-li dítě mezi ostatní později, třeba až na druhém stupni, vyžaduje začlenění pečlivou přípravu všech zúčastněných.

společné vzdělávání všech dětí neboli inkluze

výhody a možné problémy

Rodiče

Výhody

- Otevřenost pedagogů, jejich vstřícnost a snaha spolupracovat umožňuje rodičům efektivnější kontrolu výsledků a průběhu vzdělávání svých dětí.
- Tím, že se účastní nejrůznějších školních akcí, rodiče lépe poznávají život svých dětí.
- Inkluzivním přístupem ke vzdělávání usnadňuje škola rodičům výchovu.

Možné problémy

- Vzhledem k tomu, že většina inkluzivních škol se snaží s rodiči aktivně spolupracovat, je možné, že rodiče budou muset investovat do školy více času, než je běžné.

Mylné předpoklady

Ty děti, které mají zvláštní potřeby, budou brzdit moje dítě! Mému dítěti se nedostane péče, kterou vzhledem ke svému postižení potřebuje! Učitel bude mít na moje dítě málo času! V takovém složení neproberou tolik učiva jako v „normální“ třídě!

Vysvětlení

Počet dětí se speciálními vzdělávacími potřebami nemá na množství probraného učiva žádný vliv. Učitelé v inkluzivní škole většinou nepoužívají postupy, na které jsme zvyklí ze svých školních let. Může se proto zdát, že pomocí nových hravějších metod se děti naučí méně. To je ovšem omyl. Často se žáci naopak naučí více právě díky interaktivnímu a kreativnímu výukovému postupu. Individualizace, která je pro inkluzivní vzdělávání tolik charakteristická, zase zaručuje všem dětem stejnou péči, ať už se jedná o dítě nadané, či znevýhodněné. Všichni žáci se tedy rozvíjí podle svých potřeb a tempa za pomoci pedagogického týmu tvořeného učiteli, asistenty, speciálními pedagogy, psychology apod.

společné vzdělávání všech dětí neboli inkluze

výhody a možné problémy

Škola

Výhody

- Neustále rozvíjí schopnosti učitelů a utváří z pedagogického sboru profesionální tým.
- Inkluzivní škola klade důraz na kvalitní spolupráci celého týmu, a ulehčuje tak učitelům náročnou práci.
- Inkluzivní škola hraje důležitou roli v lokálním společenském životě. Je kulturním, osvětovým, preventivním i rodinným centrem.

Možné problémy

- Zpočátku může být inkluzivní přístup časově náročnější.
- Zavedení inkluze vyžaduje organizační změny a personální doplnění.
- Náročná může být také přeměna konzervativního myšlení lidí, kteří jsou do vzdělávání dětí zapojeni, např. rodiče, učitelé, zřizovatelé či vedení škol.

Mylné předpoklady

To nemůže fungovat! Učitelé to nezvládnou při tomto počtu dětí ve třídě! Je dobré mít speciální školství, kde je o děti, které to potřebují, dobře postaráno!

Vysvětlení

Fakt, že inkluze funguje, lze ověřit v zemích, kde je tento systém naprostou samozřejmostí, například ve Švédsku, Finsku či Velké Británii, ale i na několika českých školách. Co se týká počtu dětí ve třídě, je pravda, že menší počet dětí značně ulehčí a zefektivní pedagogickým pracovníkům práci. Velkou pomocí v tomto ohledu je zřízení postů asistentů pedagoga. Speciální školy jsou jistě ve většině kvalitními institucemi, kde pro děti dělají maximum. Připravená základní škola však může poskytnout dětem minimálně stejnou péči, aniž by je vyčleňovala.

společné vzdělávání všech dětí neboli inkluze

výhody a možné problémy

Společnost

Výhody

- Inkluzivní škola učí děti již od malička toleranci, empatii, porozumění. Odbourává xenofobii, rasismus a učí společnému životu s menšinami.
- Inkluzivní škola pomáhá řešit tabuizovaná témata.
- Po efektivní transformaci zaručuje menší finanční náklady na systém vzdělávání.
- Vede k menšímu ekonomickému zatížení společnosti, neboť každý jedinec je veden k samostatnosti a uplatnění na trhu práce.

Možné problémy

- Lidé se změnám svých zažitých stereotypů většinou urputně brání, uvést nové postupy do praxe proto stojí mnoho úsilí.

Mylné předpoklady

Normální děti patří do normálních škol, ostatní patří do škol speciálních!

Vysvětlení

Každé dítě má právo navštěvovat běžnou základní školu a demokratická společnost by toto základní lidské právo měla respektovat. Nejde ale jen o pohled právní, výchova dětí v rámci různých skupin pomáhá pedagogům, dětem i jejich rodičům zmírnit, v české společnosti tolik běžný, strach z odlišnosti, ať už se jedná o tělesné postižení, nebo třeba jen barvu kůže.

společné vzdělávání všech dětí neboli inkluze

pomozte i vy zajistit dětem lepší start do života!

- Informujte rodiče, jejichž dítě navštěvuje nějaký druh speciální školy, o právu na vzdělání v běžné základní škole.
- Oslovte rodiče, jejichž dítě ještě nenastoupilo do základní školy, a ubezpečte je, že správnou volbou je kvalitní běžná základní škola, nikoliv škola speciální.
- Promluvte si s pracovníky ve školách o inkluzivním přístupu a vysvětlete jim pozitiva tohoto systému.

obraťte se na nás, rádi vám pomůžeme

- Rodičům nabízíme podporu a poradenství se začleněním jejich dítěte do běžné základní školy.
- Učitelům poskytujeme pedagogickou a didaktickou podporu v rámci inkluzivního přístupu k žákům (individuální poradenství, semináře a metodická podpora asistentů pedagoga).
- Školám pomáháme se zavedením inkluzivního systému vzdělávání.
- Všem zájemcům poskytujeme užitečné kontakty na další organizace věnující se inkluzi.
- Rodičům a odborníkům pracujícím s dětmi nabízíme bezplatné právní poradenství v oblasti vzdělávání.

další informace o inkluzivním vzdělávání

- Manuál **Jak se stát férovou školou I** a **Jak se stát férovou školou II** najdete ke stažení na www.llp.cz v sekci [publikace \(manuály\)](#).
- **EXTRA Ligové noviny – zima 2010** si můžete stáhnout na www.llp.cz.
- Krátký film **Školy na férovku** si můžete objednat na adrese info@ferovaskola.cz.
- Další informace naleznete na www.ferovaskola.cz a www.llp.cz.

liga lidských práv

o nás

Je nezávislá nezisková organizace, která se zabývá dodržováním lidských práv v České republice. V rámci projektu Férová škola se snažíme o to, aby bylo co nejvíce dětí vzděláváno mimo speciální školství. Chceme, aby všechny děti, ať jsou jakékoli, měly možnost připravovat se na život v běžných školách a třídách, a naučily se tak pomáhat, spolupracovat a lépe přijímat odlišnosti.

kontakty

Liga lidských práv
Burešova 6
602 00 Brno

tel.: (+420) 545 210 446
mobil: (+420) 777 621 227
e-mail: info@ferovaskola.cz

www.llp.cz
www.ferovaskola.cz

tiráž

© Liga lidských práv, Brno 2011
Autorky: Monika Tannenbergerová a Katarína Krahulová
Editorka: Magda Kucharičová
Design: Nikola Spratek Poláčková — www.nikolapolackova.com
Úprava a sazba: Šimon Chloupek — Ekografika.cz
Fotografie poskytli: agentura ISIFA — www.isifa.com,
Mgr. Radoslava Renzová, DiS., Jan Žlebek

Publikace je v elektronické podobě zdarma k dispozici
na stránkách Ligy lidských práv — www.llp.cz.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.